

FŐÉPÍTÉSZEK

Fajcsák Dénes – Heves megye

▲ J-ház, Felsőtárkány. Építész: Fábián Gábor, Fajcsák Dénes, 2016

Fajcsák Dénes (1978)

építész

BME Építészmérnöki kar (2005)

Mesteriskola XXII. ciklus 2012-2014,

Budapest Nívódíja (2015)

Nevek a fűgában Memento Csoporttal.

Velencei Nemzetközi Építészeti Biennálé magyar pavilonjának

társkurátora Fábián Gáborral (2016)

Szendrői Jenő díj Fábián Gáborral (2018)

2015 – Heves Megyei Állami főépítész

INTERJÚ FAJCSÁK DÉNESSEL

Csóka Balázs, Erhardt Gábor

57

✘ ✘ ✘

Fajcsák Dénes 2015 óta Heves megye állami főépítésze, az Arkt Építész Stúdió alapító-tagja. A Leonardo-ösztöndíj elnyerésével lehetősége volt a spanyol és katalán építészetest testközelből megismerni. A Velencei Építészeti Biennálé magyar pavilonjában az Arkt Művészeti Ellátó közösségi tér létrehozása során szerzett tapasztalatokat, és annak építészeti és társadalmi vonatkozásait mutatta be. Belpátfalvi építési előadóként alaposan megismerte a hatósági tevékenységet, ami nélkülözhetetlen az állami főépítész munkában. Szerinte a jogszabályi háttér nem tudja kezelni azt a rendkívül színes települési szituációhalmazt, amit az élet produkál. Számára egyre világosabb, hogy nem a túlszabályozás a jó irány, hanem a szakmát kell visszaterelni a régi idők etikus, felelősségteljes, léptékhelyes építészeti magatartást tanúsító útjára. Rugalmas keretszabályokra lenne szükség, amelyek a fő irányokat, léptéket kezelik, de a tervező és főépítész együttműködésével kellene a megbízó és a közösség által legtökéletesebb megoldásokat megkeresni. Csóka Balázs és Erhardt Gábor interjúja.

az Arkt Építész Stúdióban vezető tervezőként tevékenykedtem.

› **Volt-e valami előzménye ennek a kvázi hatósági tevékenységnek az életében?**

Lehet ennek előzménye? Ha a közigazgatásban szerzett tapasztalatokra gondolsz, akkor 2005-ben, az Egerbe történő hazaköltözésemkor az építészeti „sötét oldalát” is kipróbáltam. Három évig hatósági építésügyi előadó voltam Belpátfalván (Bükkszentmárton, Mónosbél és Belpátfalva települések építésügyi teendőit láttam el). Ha úgy vesszük, már ekkor szembesültem a vidék szakmai szempontból történt magá-

ra maradásával, ahol jellemzően É3-as tervezők terveit kellett – sajnos csak jogszabályi megfelelés vizsgálatával – „elbíralnom”. Építészeti csak n(g)yo-mokban tartalmazott ez az időszak.

› **Mi a pontos feladata az állami főépítésznek?**

A megyei állami főépítész feladata a megye területén (jelen esetben Heves megye 121 településén) a rendezési tervek, a jogszabályi hátterek felülvizsgálata, az önkormányzati (települési) főépítészek szakmai támogatása, a Megyei Műszaki Tervtanács működtetése. Négy év távlatából bátran ki

› **Mióta végzed az állami főépítészeti munkát?**

A Műszaki Egyetemen – amikor már javában igyekeztem elsajátítani az építés szakma fortélyait – találkoztam a „főépítész” kifejezéssel. Abban az időben nem gyakorolt rám túl nagy hatást ez a fogalom: úgy gondoltam, hogy az idő múlásával – mint az orvosi szakmában sok műtét elvégzése, sok tapasztalat begyűjtése által – válik a szakmán belül valaki főorvossá, vagy esetünkben főépítészzé. Az én fejemben ez az információ valahogy így is raktározódott. Az egyetem elvégzése után, gyakorló építészként kerültem tényleges szakmai kapcsolatba a munkám során főépítészekkel, akik mindig megfontolt, tapasztalt, „deres halántékú” polihisztorok voltak számomra. Majd jött a lehetőség: 2015. augusztus 1-jétől megkezdtem hivatali munkásságom. Ezt megelőzően Fábián Gábor barátommal

▲ J-ház, Felsőtárkány. Építész: Fábián Gábor, Fajcsák Dénes, 2016

merem jelteni, fogalmam sem volt, mit vállalok, mit várnak tőlem, mit kell majd tennem, mi is egy állami főépítész feladata. A szakvizsgát és a kötelező egyéb vizsgákat gyorsan abszolváltam, hogy ne vonják el a figyelmemet, energiáimat a „főépítészettől”. Előzményeim nem voltak, ugyanis Heves megyében évek óta nem volt aktív állami főépítési jelenlét. Ez egyrészt kellemetlen volt, mert nem tudtam senkihez tanácsért fordulni, vagy mert nem tudtam folyamatában átvenni valakitől a stafétát, másrészt viszont nulláról építhettem fel valamit, amiről nem tudtam, hogy minek is kellene lennie. Néhány állami főépítési értekezlet alapján összeállt bennem, hogy a szakmának ez a része igencsak speciális, és inkább az építész-jogász vonalhoz áll közelebb, mint az alkotó építészhez. Bár építés-hatósági előadóként korábban három évet töltöttem az építésügyben, az állami főépítési feladatkör újabb magasságok megugrására kényszerített. Épületek tervezőjéből város-, sőt régió-, illetve megyei szintre kellett lépnem gondolkodásban. A részletek, amelyek egy épület megtervezésénél fontosak voltak, a dimenzió-, illetve léptékváltás miatt jelentéktelenné váltak. Más összefüggéseket, más rendszereket, más érdekeket kellett vizsgálnom, összességében fel kellett nőnem ehhez a feladathoz, ráadásul nagyon gyorsan. Ami további gondot okozott: a kommunikáció, illetve annak teljes hiánya. Az állami főépítész, illetve elődei Heves megyében mindenkor becsületesen tették a dolgukat az irodájukba visszahúzódva, de arra külön odafigyeltek, hogy a kapcsolattartás bármilyen érintett féllel minimális és formális legyen. A hatékony munkához viszont csapat kell, a csapatépítéshez pedig kommunikáció. Hiába vannak „világmegváltó” gondolataim, ha azokat csak az irodában tartom. A főépítési szakvizsgán Makovecz Imre munkásságáról több tétel volt. Az egyik gondolat szerint a főépítész már akkor is tett valamit, ha csak a szemét elszállítását megszer-

vezte a településen. Mindenkinek meg kell találnia (illetve fel kell építenie) magát főépítészként. Ez a szép a szakmánkban: nem kell (és nem is tudjuk) ugyanúgy üzni. Mindenkinek a habitusa, személyisége fogja meghatározni, hogy miben változtat a környezetében, vagy a rábízott területen. A főépítészség egyetlen dolog miatt vonzott már korábban is: azt láttam, hogy Magyarországon bőven van mit tenni az építészetért, épített környezetünkért.

› Milyen szervezeti rendben dolgozol, vannak segítő munkatársaid?

Az állami főépítési feladatkör jelenleg a kormány megbízotti kabinetben működik. Véleményem szerint szervezeti szempontból a kormány megbízott, szakmai szempontból a helyettes szakállamtitkár beosztottja vagyok, a kormányhivatalt tekintve ezerszáz,

de állami főépítési feladatkörben két munkatárs mellett.

› Volt valamilyen főépítési előképéd, mestered?

Mint már említettem, sajnos a kezdetekkor nem volt, hiszen se rálátással, se tapasztalattal nem rendelkeztem ezen téren. Szerencsére nagyon sokat láttam, tanultam az elmúlt időszakban, és most már vannak pozitív előképem kortárs főépítész kollégáim között. Igyekszem tőlük minél többet tanulni, szerencsére bőven van mit. Az államtitkárság jellemzően minden hónapban szervez ülést, ahol van szerencsénk személyesen megvitatni a problémákat, kérdéseket, teendőket. Emellett létezik egy állami főépítési elektronikus kapcsolattartó felület, ahol szintén aktívan folyik a párbeszéd. Szükség esetén a hétköznapi munka során felmerülő

sürgős kérdésekben telefonon is tudunk/szoktunk egyeztetni. A személyes tapasztalatom, hogy mindenki részéről megvan a nyitottság és a segítőkészség. Talán az egyedüli nehezítő tényező, hogy a felettes szervünk a nagy leterheltség miatt sok esetben nem tud olyan gyorsan reagálni, vagy választ adni egy-egy kérdésre, amely gördülékeny munkavégzésünket biztosítaná.

► **Talán egyedüli állami főépítésként blogot vezetsz. Mi a célod ezzel, illetve milyen visszajelzések vannak ezzel kapcsolatban?**

Hivatalba lépésem első évében adatokat kértem be a jegyzőktől, amelyeket össze-sítettem, elemeztem. Továbbá az ágazati jogszabályokat igyekeztem magamévá tenni. Szomorúan tapasztaltam, hogy Heves megyében a 2017-es évben összesen négy állandó megbízatású települési főépítész dolgozott (Eger, Gyöngyös, Hatvan, Füzesabony), másik tizenkilenc településen volt eseti megbízással főépítész, de ezeken a feladatokon ténylegesen hét-nyolc főépítész osztozott. A rendezési tervek állománya elavult, alig a települések 20-25%-ánál volt rendben. A legtöbb településen az építésügyi hatóság állandó (napi-heti) jelenléte nélkül azt lehetett

mondani, hogy szakmailag a vidék magára maradt. Ezeket összegezve egyértelmű volt a következtetés: hogyan várunk épített környezetünkben minőséget, ha a települési (jellemzően községi) önkormányzatok építészeti-szakmai vonalon nem rendelkeznek megfelelő szakemberrel, jelenléttel? Kihez fordulhatnak/fordulhattak volna kérdéssel? Ki segített volna nekik tanácsot adni, tervezőket versenyeztetni, ízlést formálni, szakmai fékkel a környezetet óvni? Rengeteg kérdés, de nem volt rá szakmai, személyi válasz. Arra jutottam, hogy úgy lehet áthidalni ezt a problémát, ha kommunikációt kezdeményezve irányt mutatok, tanítom, segítem őket. Ezért a levelezőlista felhasználásával hírleveleket kezdtem szerkeszteni, és Magyarország, illetve a nagyvilág építészetének sikeres, bemutatható projektjeiből rövid, tömör, laikusok számára is érthető magyarázatokat, leírásokat, cikkeket küldtem. Két év után több esetben hivatkozási alap volt a korábban küldött hírlevél, amelynek visszakeresése a rendszeresen archivált levelezésből körülményessé vált. Ekkor fogalmazódott meg a visszakereshető blog gondolata. A visszajelzések pozitívak, illetve semlegesek. Az építészeti ízlés, mint tudjuk, szubjektív, éppen ezért, amit én szépnek, jónak gon-

B4 ház, Eger. Építészet: Fábián Gábor, Fajcsák Dénes, 2014 ▼

dolok, nem biztos, hogy mindenki számára az. Hosszú távú cél, hogy a kistelepülések jegyzőihez, polgármestereihez, és ezáltal talán a testülethez eljuttatott minőségi építészet kinyithat más perspektívákat, és nem feltétlenül a viacolorral leburkolt falukép lesz/lehet az egyetlen kitűzött cél.

► **Mik a legjellemzőbb problémák, amikkel találkozol?**

A legnagyobb gond a szakember, azon belül is a minőségi szakember hiánya vidéken. Ebből eredeztethető a problémák nem szakszerű, nem helyspecifikus, vagy nem a legmegfelelőbb megoldása.

► **Milyen a kapcsolatod a megyei (települési) főépítésekkel? Hányan vannak egyáltalán?**

Úgy gondolom, akik vannak, azokkal jó, de ezt inkább tőlük kellene megkérdezni. Azt lehet mondani, hogy tíz-tizenkét főépítésznél nincs több a megyében, akik betöltik és ellátják a kínálkozó feladatokat. Az önkormányzatokat kellene meggyőzni, hogy a főépítész jelenléte egy településen nem a szükséges rossz. Ahhoz, hogy a rendezési tervek a jogszabályi előírásoknak megfeleljenek, egy főépítész jelenléte a napi településhasználathoz, a napi életet is megkönnyítheti, segítheti. Úgy vélem, az építések komplex gondolkodásuknak köszönhetően jó problémamegoldók. Egy település napi működtetése kezelendő és kezelhető nehézségek, problémák sora. Szükség van fejlődésre, fejlesztésre, fenntartásra, működtetésre.

▲ Szs ház. Építészet: Fábián Gábor, Fajcsák Dénes, Juhász Péter

› **Segítik-e véleményed szerint a településképet a nemrég elkészült Településarculati kézikönyvek (TAK) és a Településképi Rendeletek (TKR)?**

Az általam véleményezett TAK-ok és TKR-ek vegyes képet mutattak. Voltak tartalmilag erősebbek, és voltak nagyon gyengék. Ezek az új szabályozási eszközök bizonyos esetekben adhatnak segítséget, de összességében, hosszútávon nem tudják pótolni az állandó, komplex szakmai jelenlétet/segítséget. Krizsán András – Tihanyban elhangzott – szavaival élve: „Az építészeti minőséget nem lehet jogszabályokkal garantálni.” Andrással egyetértek, sőt tovább mennék. Szerintem a jogszabályi háttér NEM tudja kezelni azt a rendkívül színes települési szituációhalmazt, amit az élet produkál. Számomra egyre világosabb, hogy nem a túlszabályozás a jó irány, hanem a szakmát kell visszaterelni a régi idők etikusa, felelősségteljes, léptékhelyes építészeti magatartásmódjához. Rugalmas keretszabályokra lenne szükség, amelyek a fő irányokat, léptéket kezelik, de a tervező és a főépítész együttműködésével kellene a megbízó és a közösség által legtokéletesebb megoldásokat megkeresni. Véleményem szerint meg kellene fordítani a szabályozásokat, és a fejlődés/fejlesztés orientáció irányába kellene vinni. Csak és kizárólag a TILTÁS-t kellene megfogalmazni, hogy mi az, amit BIZTOSAN nem szabad egy területre tervezni, és a léptéket meghatározni. Viszont a főépítészrel való konzultációt kötelezővé tennem. Így egy újonnan felmerülő igény esetén nem kell feleslegesen rendezési tervet módosítani, hanem, ha a TILTÁS-ba nem esik bele a fejlesztés, akkor lehet. Most nagyon sok esetben azért kell rendezési tervi eszközt módosítani, mert nem szerepel a HÉSZ-ben, hogy az adott funkciót el lehessen helyezni, vagy az övezeti besorolás éppen nem támogatja. Ezen kell lazítani, és csak tényleg azokat a beavatkozásokat tiltani, amelyek valóban kárt okozhatnak a település életében. Például: vízbázisok mellett minden környezetszennyező vagy környezetter-

helő beruházás TILTOTT. Viszont lakó-, szállás- funkció, vagy bármi más, ami a vízbázist nem veszélyezteti – akár napelempark –, kialakítható legyen. (És ezekhez ne kelljen egy vagy két betűt két-három hónapos eljárásban átírni a településrendezési eszközökön.)

› **Mihez igazodnál a helyi szabályozásokban? A helyi adottságokhoz? Mely rétegeihez?**

Erre nagyon nehéz választ adni általánoságban, mert úgy látom tizenöt év távlatából, hogy jogszabályokkal nem lehet építészeti szituációkat kezelni. Nincs két egyforma helyzet, ezért mindig mérlegeléssel kell(ene) eldönteni, hogy mihez kellene igazodni. Utcakép, arányrendszer, épületmagasság, egy helyspecifikus adottság, beépítés, vagy annak ritmusa. De lehet akár egy értékes növényzet, vagy anyaghasználat is. Véleményem szerint a tervező felelőssége, hogy elemezze a helyszínt, megtalálja és mérlegelje az igazodási pont(oka)t, esetleg prioritizálja, majd beilleszti az új igényt, egy értékteremtő gondolattal. Nem szabad, és nem lehet mechanikusan kezelni a különböző szituációkat.

› **Mi a viszonyulásod az épített hagyományhoz/hagyatékhoz mint tervezőnek, és mint „hivatalnoknak”?**

Szerintem a kettőt nem lehet különválasztani, vagy legalábbis nehéz. Hiszen a hivatalnok a tervezővel átfedésben létezik bennem, a prioritások lehetnek mások. Főépítészként meg kellett tanulnom eltávolodni az „épület” léptékétől, komplexen kell vizsgálnom egy-egy szituációt. A hagyomány, a hagyaték rendkívül fontos. Egyrészt a települések a történeti folytonosságuk alapján ítékelhetőek meg. Minden kornak megvan a maga lenyomata, az idővel egyes rétegek megkopnak, eltűnnek házak, mert az igények, a változás megújulást kíván. Nincs ezzel baj. Véleményem szerint itt is a felelősségteljes hozzáállás, a mértékletes beavatkozás a kulcsmomentum, amelynek lényege: a változással ne jöhessen létre rosszabb szituáció. A problémák sok esetben abból fakadnak, hogy az emberek többsége nem szereti a változást, mert nem ad neki biz-

tonságot. Könnyebb egy megszokott állapotra azt mondani, hogy ez így jó, mint belátni, hogy a változás még jobb lehet. Emiatt egyébként nézetkülönbség van az építészszakma és a társadalom között. Az építészet mindig „újat” szeretne létrehozni, azt, ami még nem volt. Technikai újításokkal egy kicsit a jelen előtt jár. Viszont a többség a múlt biztonságra esküszik. Megszoktuk, ez így nekünk jó. Ezt a konfliktushelyzetet nehéz feloldani. A szakma részéről türelemre lenne szükség a meggyőzésre, a másik oldalnak pedig bizalommal és nyitottsággal kellene viseltetnie.

› **Mi a véleményed a(z állami) főépítészről és a tervezői lét összeegyeztethetőségéről?**

A kérdést megfordítanám: ha a családban egy betegeskedő embert műteni kellene, kire bízod az életét? Egy professzorra, aki csak kutatással és publikációval foglalkozik, vagy egy olyan orvosra, aki nap mint nap műt, tehát „éles bevetéseken” teljesít? Véleményem szerint a szakma gyakorlása az építész/főépítész esetében is rendkívül fontos. Nem elég csak elméletben ismerni a jogszabályok bugyrait, azt a gyakorlatban is használni, tesztelni kell. Konstruktívan akkor lehet egy-egy helyzetben megnyugtató véleményt alkotni, ha a folyamat minden ütemében, részletében képben van az ember.

› **Számodra hogyan egyeztethető össze a hivatalnoki és a piaci (tervezői) lét?**

Nehezen. A legfontosabb az etikai fegyelem. Első és legfontosabb a főépítész feladatkör, a tervezés csak hobbi, szakmagyakorlás, „edzés”, hogy az agy kondícióban maradjon, viszont segít a rendszer, a jogszabályok hiányosságaira rávilágítani. A kettő természetesen valahol összeér, mert igen sok a közös metszéspont. A tervező jó házat vagy szituációt megfelelően (jól) szabályozott jogi háttérrel tud a legtöbb esetben jól megtervezni. A tervezést segíti/segítheti, ha a tervező a magasabb szintű preferenciákkal is tisztában van. A főépítész pedig a tervezéssel ellenőrizheti, hogy jók-e a jogszabályok vagy sem.

◀
J-ház, Felsőtárkány.
Építész: Fábrián Gábor,
Fajcsák Dénes, 2016

► **Mennyire tipikusan vidéki építész- (kényszer)pálya ez az ingázás a piaci, és az állandó fizetések közalkalmazotti lét között?**

Erre nem tudok általános választ adni, mert nem tudok megítélni másokat információ vagy rálátás hiányában. Nekem sajnos az a tapasztalatom, ha az ember kitart az elvei mellett, és nem szeretne beállni a sorba, húzni a vonalat, hanem valami újat, értékeset, maradandót szeretne létrehozni, arra a kisebb piac hosszabb felfutási időt prognosztizál, illetve nehezebb belőle megélni. Ugyanis a tervezési díjak a pesti (nagyvárosi, vagy akár nyugat-magyarországi) díjaknak töredéke, a minőségi munka felülege viszont többszörös energia. Azt lehet egyébként mondani, hogy a legtöbb családi háznál tervezői művezetéssel meg se bíztak sem a megbízó, sem a kivitelező (hiszen nemkívánatos személyekké válik az építész az építkezés megkezdése során), ezért mi ingyen, a jobb végeredmény érdekében, referenciaértékű épületek létrehozása okán jártunk művezetni. Egy-két szituációt leszámítva a végére azért az építető és a kivitelező is belátta, hogy könnyebb volt a munkájuk, és a végeredmény is mindenkinek megnyugtatóbb volt. Az egyik megbízó mondta egy évvel a beköltözés után: „Dénes, amiben nem rád hallgattunk, azt már mind megbántuk!” Ennél nagyobb reklám szerintem nem kell. Ez a család innentől kezdve úgy ajánlott minket tovább, hogy a bizalom átörökölt volt, mert saját példájukon keresztül tudták kommunikálni a barátaiknak, ismerőseiknek, hogy jó, ha van kéznél egy építész. Úgy gondolom, a szakmának ide kellene visszaverekednie magát, építésznek, főépítésznek egyaránt.

► **Az általad tervezett mintaterv beválogatásra került a díjazottak közé. Mi a véleményed a mintatervekről? Jelenthet ez megoldást a te régiódban?**

Csak az egyik mintatervünk került beválogatásra: a kalákában is építhető családi házak kategóriájában. A mintatervek véleményem szerint csak bizonyos mértékig működhetnek. A szociálisan

rászoruló vagy a nehezebb körülmények között élők körében. Attól tartok, és azt látom, hogy a magyar ember (például az angol, egyforma sorházakat elfogadó emberekkel szemben) nem elfogadó. Nem szeretne beállni a sorba. A szomszédától mindenképpen eltérőt akar. Picit magasabb, picit szélesebb, picit sárgább... stb. Innentől kezdve nincsenek illúzióim, hogy a mintatertvtől mindenképpen lesz eltérés. Ahogy a kádár-kockáktól is volt. Szerintem a 800 000 (ha jól tudom, ennyi épült az országban) mintatervből sincs két teljesen egyforma. Magyarországon amúgy is azt tapasztalom, hogy a terv azért van, hogy legyen mitől eltérni. Először az emberek fejében kellene rendet tenni: a terv azért szükséges, mert abból kellene (és lehetne) jól megépíteni az épületeket. Amíg ez nem kerül a helyére, addig a mintatervek, de az egyedi tervek sem hozzák el a nagy változást.

► **Ismét Krizsán András, illetve az általa idézett Adolf Loos szavaival (nem kicsit provokatívan): „Egy jól működő közösségben a feltűnő dolgok udvariatságnak számítanak”. Mi erről a véleményed?**

Egyetértek. Itt az a kérdés (és ez már szubjektív megítélés alá esik), hogy mi számít feltűnőnek. Számomra egy Makovecz-épület igen feltűnő, de egy építészeti eszközeiben szinte végletekig leegyszerűsített Chipperfield-ház is. Innentől kezdve a kérdés: kinek mi az udvariatlan?! Már a korábbi kérdések egyikénél említettem, hogy a lényeg szerintem az adott helyszín értékeinek megelégedése, és az építész által adott léptékhelyes és helyénvaló viselkedési mód. Az eszköz már másodlagos. Makovecz Imre motívumokkal tudta emelkedtetni a fizikai jelenlétet. A modern kortárs építészet a felesleges részletek kigyomlálásával. Ha ezek a gondolatok ügyesen, helyénvalón vannak kezelve, a ház jó, és működik. Ha viszont az építész önmegvalósítani akar, és nem találja a helyénvalóság megfelelő eszközeit, hanem „bravúrokat pufogat”, akkor a ház máris udvariatlanná válik.

► **Építészirodátok az állami főépítési munkákkal párhuzamosan működik. Hogyan jött létre az iroda és milyen sikereitek vannak?**

A Fábrián Gáborral 2000 és 2005 között működtetett Arkt stúdióval még csak közepes, szakmailag kevésbé ismert irodák alvállalkozóiként leginkább tervföldmunkával foglalkoztunk.

2005-ben úgy döntöttem, hogy családalapítás céljából (is) hazaköltözök Egerbe. Gáborral ekkor különváltak útjaink pár évre. Ő a Váncza Művekben folytatta, én pedig az építésügyben, mindentől távoli vidéki valóságban kezdtem meg hivatalnoki munkámat Bélapátfalva önkormányzatánál. Két-három év alatt a hivatalnoki lét mellett sikerült Egerben és környékén magántervezői klientúrát kiépíteni, így 2008-ban magántervezőként, sőt hamarosan társakkal, alkalmazottakkal együtt irodát indítottunk. 2010-ben viszont a gazdasági visszaesés vidékre, Egerbe is elért. 2010 őszén az akkori cégtársam a katasztrófavédelemhez, két alkalmazottunk pedig külföldre (Ausztria és Németország) távozott. Szinte ezzel párhuzamosan Budapesten Gábor is kénytelen-kelletlen, de elbúcsúzott Váncza Lacától a munkahiány miatt. 2011 januárjával sok szempontból nagyot változott körülöttünk a világ, és ennek köszönhetően Gáborral úgy döntöttünk, hogy megpróbáljuk újra együtt. Az Arkt új korszaka innen kezdődött. Egy-két nagyon átlagos méretű és költségvetésű családi házon kezdtünk el dolgozni. Májusban megkeresett minket a Fúzió Borbár tulajdonosa, ifjú Gál Tibor, és ezzel egy időben elnyertük a 35 év alatti fiatal építészek külföldi tanulását/munkavállalását támogató Leonardo-ösztöndíjat. 2011. június 13-án ott találtuk magunkat Barcelonában: három hónap jutalomjáték egy tengerparti városban. Burjánzott a kortárs építészet és a kulturális élet, a városban, amely az életről, a pezsgésről szól. Ahol jó a foci, finomak az ételek, szuper az idő, jelen van a történelem, volt olimpia, és ahol nációk, nemzetek keveredtek. Egy étellel teli, életszagú, emberléptékű,

▲ ► Arkt Művészeti Ellátó, Eger

emberekről szóló nagyváros. Ekkor még nem is gondoltuk, hogy ez életünk szinte minden terén meghatározó és komoly változásokat indukáló három hónapos korszaka lesz. Volt szerencsénk innen Valenciába, Olotba (az azóta Pritzker-díjas RCR irodába és számtalan épületük helyszínére), sőt, még Mallorca szigetére is eljutni. Szívtuk magunkba a kortárs spanyol és katalán építészetet. Kerékpárt vásárolva keresztül-kasul bejártuk az egész várost a három hónap alatt, szinte minden értelmezhető, vagy fellelhető helyszínt látni szerettünk volna. Tanulni, látni, érezni, megélni.

Barcelona, a Fúzió Borbár és az Arkt Művészeti Ellátó létrehozása, amely a Velencei Biennálés szereplést indukálta, megteremtette a szakmai fejlődés, töltődés és megújulás lehetőségét, amelynek a munkáinkon, illetve a szakmai sikereken is érezhetővé vált az eredménye. 2015-ben a Fúziót a magyar szakmai zsűri delegálta a Mies van der Rohe Award-ra, ahol a spanyol szűrőn is átjutva, a 420-as bő listára kerültünk.¹ Ezt a szakmai elismerést kis vidéki irodaként 2019-ben sikerült megismételni, akkor már a noszvaji lombházakkal kerültünk be a 383 kiválasztott közé.²

2015-ben a Memento csoporttal (Mesteriskola XXII. ciklus) az ELTE Trefort-kertben elkészült Nevek a fűgában című emlékművel kerültünk be a Média Építészeti Díjának 6-os döntőjébe, majd 2016-ban az Arkt Művészeti Ellátó épületével szintén. Az emlékmű egyébként 2015-ben Budapest nivódíjat is kapott. Önálló kiállításaink a szentendrei Ferenczy Múzeumban, illetve a debreceni MODEM-ben is voltak.

► Lokálpatriótaként mit tudsz tenni Egerért?

2005-ben történt hazaérkezésemről azt kerestem, mit, hol, hogyan tudok jobbbá vagy egy kicsit szerethetőbbé „mássá” tenni. Hogyan lehet Eger több, szebb, izgalmasabb? 2009-ben a lokálpatrióta

egyfelismerterte, hogy Eger a többi vidéki városhoz képest is el van maradva a turizmust, illetve a fiatalság megszólítását illetően. Ezért helyi fiatalokat szerveztek munkacsoportokba, hogy rövid, közép, és hosszú távú célokat foglaljanak össze a városvezetés számára. Volt fiatal borászokból, turisztikai szakemberekből, és művészekből álló csoport is. Én ez utóbbiba kaptam meghívást. Eger ekkor az egy-, de inkább félnapos látnivalós turisztikai célpontok sorában állt. A vendégéjszakák száma nagyon kevés volt, mert élményekben nem volt a városnak megtartó ereje. Ekkor dolgoztam ki „Eger a fény városa” projektet, amely Kepes György munkásságának előképként történő felhasználásával éjszakai fényattrakciókat produkált, amelyek miatt már érdemes lett volna a városban tölteni az éjszakát. A prezentációnak nagyon nagy sikere volt. Az egri Uránia moziban telt ház előtt mutatta be mindenki a gondolatait, a négyperces film az óriási kivetítőn mozi hangtechnikával ütött. Többek között ennek a prezentációnak köszönhetem később Gál Tibor megkeresését a 2014-ben átadott Fúzió Borbárral kapcsolatban. A „fényes” ötlet 2012-ben és 2013-ban fényfestéses programokkal elindult ugyan, illetve a belvárosi rehabilitáció során elkészült egy-két elképzelés alapcsövezése, de végül elhalt a projekt. Viszont a jobbitó szándék beindult, és készültek a nonprofit javaslatok a város kisebb léptékű jobbbá, szerethetővé tételére. A belvárosi forgalom átszervezésére készítettünk javaslatokat (parkolók telepítésének vizsgálatára, alternatív közlekedési útvonalakra, metódusokra). A parkosítást, zöld felületek növelését szorgalmaztuk. Az érdektelenségben vergődő kulturális intézmények működtetésére vetettünk fel (európai megismert példák elemzésével) ötleteket. Hulladékkezeléssel, a város napi üzemeltetésével kapcsolatosan észrevételekkel igyekeztünk segíteni a várost. Az építés-

szakmát is szerettük volna megmozgatni, összefogni, felrázni. A szakma és a társadalom között párbeszédet szerettünk volna indítani, ennek egyik eleme lett (volna) az Arkt Művészeti Ellátó. Az Arkt Művészeti Ellátó létrehozása a nagy gazdasági visszaesés egyik pozitív következménye. A hirtelen leállt projekteink óriási ürt és szabad kapacitásokat hagytak hátra, amelyeket nem szerettünk volna elpazarolni. Az ezt megelőző években pedig megfáradtunk az építőkkel, építésügyi előadókkal, valamint kivitelezőkkel az építészeti minőségért folytatott harcokban, és úgy éreztük, nem tudunk hol töltődni, megújulni az újabb csatákhoz. Ezért döntöttünk úgy, hogy megteremtjük magunknak ezt a közeget. Az elgondolt képlet rendkívül egyszerűnek hatott. Megkerestük az önkormányzatot, hogy biztosítson számunkra egy olyan elhagyott, üresen álló épületet, amelyben már senki nem lát potenciált, és mi vállaljuk, hogy az építőipari kapcsolatainkat felhasználva, intézményi és társadalmi összefogást megszervezve felújítjuk és üzemeltetjük tizenöt éven keresztül. A folyamat során megkerestük az építőanyag-gyártókat, hogy biztosítsanak számunkra a szükséges (elégéses) beavatkozásokhoz az általuk gyártott építőanyagból (reklámfelületért cserébe), és a kivitelező kapcsolataink pedig beépítették ezeket. Nyolc hónap leforgása alatt 15 000 000 forint értékű beruházást tudtunk elvégezni egy forint pénzmozgás, vagy pályázati támogatás NÉLKÜL. A szervező- és tervező-, illetve a szellemi munka volt az, amit az iroda leginkább beinvestált, de a bontási munkák nagy részét is saját kezűleg végeztük. Vakoltunk, javítottunk, fúrtunk, faragtunk, elvadult kertet igyekeztünk visszafoglalni. De arra is volt példa, hogy a támogatásként az épület elé érkezett 2-2,5 tonna vakolóanyagot ketten cipeltük be az épületbe, vagy konténereket töltöttünk

1 miesarch.com/work/2905

2 miesarch.com/work/3750

meg bontási törmelékkel. A folyamat minden fázisában, részében aktív szereplőkként vettünk részt, ezzel példát mutatva az intézményeknek, civileknek. Az együttműködés során bevontuk a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetet, ahonnan fogvatartottak végeztek nem szakipari feladatokat. Bevontuk a Bornemissza Gergely Szakközépiskolát, onnan hallgatók érkeztek hozzánk gyakorlatra: asztalos-, festő-, villanszereplő és épületgépész tanulók segítették a munkálatokat, miközben egy másfajta szemléletet is sikerült nekik átadnunk.

Az Arkt Művészeti Ellátó 2015 júniusában, a múzeumok éjszakáján nyitotta meg kapuit. A kiállítások, workshopok, előadások, performance-ok, irodalmi vagy zenés estek hullámvó sikereket, vagy éppen kisebb kudarcokat generáltak. A gazdasági lábként beillesztett és működtetett kávézónkat az egyik szomszéd sikeres közbenjárásának köszönhetően egy év után be kellett zárni. Ez sajnos komoly érdeklődésvesztést okozott. Az épület ötödik éve tartó üzemeltetése során megértettük Eger (léptékű város) működését, korlátait, a megmozgatható közönséget. Ezek ismeretében működik jelenleg az épület. Az idei évben egyébként vizuális kultúránk utánpótlásának nevelésében is erőfeszítéseket tettünk. Olyan program- és pályázati sorozatot találtunk ki, amelybe bevonjuk az általános iskolai, gimnáziumi diákokat és az egyetemistákat is konkrét, a városban/városért történő

grafikai teendők megvalósításába (arculati, plakát- és logótervezésekkel). Az egyetemistákkal a kórház közösségi terében életminőségjavító művészeti beavatkozásokat tervezünk megvalósítani. Összegezve: az Ellátó létrehozását a szükség hívta életre. Amikor belekezdünk, nem gondoltuk, hogy történetünk kijut majd a 2016. Velencei Biennáléra, ráadásul a külföldi szaksajtó a magyar pavilonban bemutatott kiállításunkat a teljes Biennálé tíz, a Gardini-ben pedig a négy legjobbjá közé sorolta. Az üzemeltetésben megéltünk magasságokat,

mélységeket, most kezd talán beállni egy reális, fenntartható és működtethető értékteremtés/értékmérés.

AN INTERVIEW WITH DÉNES FAJCSÁK, MASTER ARCHITECT OF HEVES COUNTY

A founding member of the Arkt Architect Studio, Dénes Fajcsák has served as the master architect of Heves County since 2015. Thanks to winning the Leonardo scholarship, he had the opportunity to study Spanish and Catalan architecture from up close. He gained precious architectural and social experience during the creation of the Arkt Artistic Community Centre in the Hungarian Pavilion at the Venice Biennale of Architecture. As a construction lecturer in BÉlapátfalva, he became thoroughly acquainted with the activity of authorities, which is indispensable for his work as master architect. In his views, the existing legal background is not suitable for managing the outstanding variety of real-life issues related to settlements. It is becoming increasingly clear to him that over-regulation is not the right approach, and that the profession needs to return to the old ways of an ethical, responsible and human-scaled architecture. He would favour a flexible legal framework to address the main directions and scales, and a close cooperation between designers and master architects to achieve solutions that please both the clients and the community.